

8. Садохин А. Межкультурные барьеры и пути их преодоления в процессе коммуникации / А. Садохин // Обсерватория культуры: Журнал — обозрение, 2008. — № 2. — С. 26—32.

9. Горбачик О. А. Перевірка валідності шкали Богардуса для вимірювання міжнаціональної толерантності в Україні / О. Горбачик // Наукові записки: Соціологічні науки. — 2005. — Т.46. — С. 18—22.

Статтю подано до редакції 12.10.2012 р.

УДК 330.322

Р.М. Дунай, аспірант
кафедри міжнародного менеджменту,
ДВНЗ «Київський національний
економічний університет імені Вадима Гетьмана»

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ІНОЗЕМНОГО ІНВЕСТУВАННЯ В ЕКОНОМІКУ УКРАЇНИ

АНОТАЦІЯ. Здійснено аналіз проблем і перспектив іноземного інвестування в Україні в умовах глобальної економічної кризи. Визначено та обґрунтовано один із стратегічних векторів діяльності державних органів влади на шляху до подолання негативного впливу кризових явищ в Україні за допомогою удосконалення механізму стимулювання та залучення іноземних інвестицій.

КЛЮЧОВІ СЛОВА: іноземні інвестиції, економічна криза, інвестиційний клімат, глобальна економіка, економічне зростання, інфляція, корупція.

АННОТАЦИЯ. Осуществлен анализ проблем и перспектив иностранного инвестирования в Украине в условиях глобального экономического кризиса. Определен и обоснован один из стратегических векторов деятельности государственных органов власти на пути к преодолению негативного влияния кризисных явлений в Украине с помощью совершенствования механизма стимулирования и привлечения иностранных инвестиций

КЛЮЧЕВЫЕ СЛОВА: иностранные инвестиции, экономический кризис, инвестиционный климат, глобальная экономика, экономический рост, инфляция, коррупция

ANNOTATION. The analysis of the problems and prospects of foreign investment in Ukraine during the global economic crisis is done. One of the strategic vectors of state authorities' activity towards overcoming the negative impact of the crisis in Ukraine by improving the mechanism of stimulation and attraction of foreign investments is defined.

KEY WORDS: foreign investment, the economic crisis, the investment climate, the global economy, economic growth, inflation, corruption.

Вступ (постановка проблеми). Глобальна фінансово-економічна криза виявилася дуже неочікуваною з точки зору моменту свого настання і руйнівною для глобальної економіки з огляду на її наслідки. Її негативний вплив відчули на собі не тільки країни з перехідними економіками, а й високорозвинені держави, і Україна також не стала винятком. Вітчизняна економіка зазнала значного погіршення динаміки економічного зростання і зовнішньої торгівлі, збіль-

шення інфляції, а також зменшення притоку іноземних інвестицій, які могли б стати одним із найважливіших засобів у боротьбі з негативним впливом кризових явищ на економіку.

Такі сучасні тенденції розвитку економічних відносин обумовлюють необхідність застосування оновленого, удосконаленого комплексного підходу до формування ефективної стратегії стимулювання та залучення зарубіжного капіталу в економіку України, адже завдяки іноземному фінансуванню розширюються можливості економічного зростання. Достатня кількість іноземних інвестицій в економіці будь-якої держави (тобто така, яка дозволяє компенсувати брак внутрішніх коштів і створює певну конкуренцію між власниками капіталу), у тому числі й України, сприяє пропорційному розвитку її галузей і дозволяє модернізувати структуру економіки в цілому відповідно до сучасних економічних трендів. В умовах інтегрування економіки України у європейський економічний простір, проблема формування ефективної політики стимулювання і залучення іноземних інвестицій стає однією з найважливіших.

Перспективи сучасного стану іноземної інвестиційної діяльності у світі та в Україні постійно перебувають у центрі уваги вітчизняних і зарубіжних учених-економістів. Класичними роботами з основ іноземного інвестування, теорії залучення та стимулювання іноземних інвестицій стали праці К. Альтомонте [1], Дж. Даннінга [2], Р. Мірдали [3], Д. Холланда [4]. Ідеї класиків були покладені в основу дослідження та формування сучасного бачення процесу іноземного інвестування в Україні вітчизняними науковцями: І.А. Бланком [5], І.П. Гайдуцьким [6] В.М. Гриньовою [7], Б.В. Губським, Д.Г. Лук'яненком [8], І.В. Лук'яновим [9]. За усієї наукової вагомості та практичної значимості згаданих досліджень не всі питання цієї багатогранної проблеми знайшли своє вирішення. У наукових дослідженнях недостатньо виразно визначено концептуально-методологічні засади іноземного інвестування в Україні та методичні питання його здійснення в умовах глобальної економічної кризи. Найновіші дослідження недостатньо охоплюють аналіз багатьох невирішених проблем стимулювання та вдосконалення механізмів залучення іноземних інвестицій, котрі постали перед Україною, ускладнюють іноземну інвестиційну діяльність і потребують розробки відповідного методологічного підґрунтя та інформаційно-методичного забезпечення.

Мета та завдання. Метою даної публікації є дослідження тенденцій іноземної інвестиційної діяльності в Україні в умовах світової фінансово-економічної кризи та обґрунтування напрямів залучення та стимулювання іноземних інвестицій в економіку України на сучасному етапі розвитку.

Причину незадовільного стану інвестиційної діяльності в Україні більшість науковців справедливо вбачають у тому, що й досі в державі не сформовано ефективної інвестиційної політики, а та, що діє — має, як правило, непослідовний, часто суперечливий характер.

Через економічну кризу все більше країн повертаються до політики стимулювання виробництва і торгівлі, у тому числі шляхом утримання низьких процентних ставок і скорочення бюджетних витрат. Така політика викликає хвилі протестів і масових страйків у багатьох країнах Європи.

Крім того, міжнародна торгівля і переміщення потоків капіталу в умовах кризи призвели до посилення конкуренції за капітальні інвестиції між країнами.

Потенційні країни-реципієнти іноземних інвестицій змушені змагатися за довгостроковий іноземний капітал, усвідомлюючи його важливість для економічного зростання та структурної модернізації економіки.

Результати. Аналізуючи практику країн, які сьогодні успішно конкурують на міжнародному ринку капіталів [4] і за рахунок цього досить швидко пройшли шлях модернізації економіки та розпочали нову еру економічного розвитку, можна дійти висновку, що становлення нової економічної системи не може здійснюватися без тісної співпраці з іноземними партнерами. Досвід стрімкого економічного розвитку ряду Європейських країн у післявоєнні роки, а також нових індустріальних країн Азії та Латинської Америки, які активно залучали та використовували іноземний капітал, доводить важливість і необхідність цього фактору в успішному економічному становленні. Важливим рушійним чинником, який призвів до економічного зростання цих країн була і залишається ефективна діяльність у залученні іноземних інвестицій.

Невиразна економічна динаміка світової економіки, прогнози сповільнення економічного зростання в усьому світі та очікування погіршення економічної ситуації в країнах євро-зони не можуть не позначитися на економіці України, яка залишається у рецесії нереформованою і низько конкурентоспроможною.

Таблиця 1

ПРОГНОЗ ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ У % ДО ПОПЕРЕДНЬОГО РОКУ

	2012	2013
Глобальна економіка	(3,5) 3,3	(3,9) 3,6
Розвинені країни	(1,4) 1,3	(1,8) 1,5
Країни, що розвиваються	(5,6) 5,3	(5,8) 5,6
Україна	3	3,5

Джерело: IMF — World Economic Outlook [10]

Оприлюднені економічні прогнози свідчать про те, що економічне зростання провідних країн світу та світової економіки загалом у 2013 році буде і надалі знижуватися.

Такі не надто втішні економічні прогнози суттєво знижують активність іноземних інвесторів, у тому числі по відносно України, оскільки вказують на перспективи анемічного зростання попиту провідних ринків протягом достатньо тривалого періоду (ймовірно, у середньостроковій перспективі). До того ж глобальна економічна криза завдала нищівного удару по соціально-економічному становищу України. Так, за даними Державної служби статистики України, у 2009 році реальний ВВП України зменшився на 15,9 %, обсяг промислового виробництва — на 21,9 %, експорт товарів та послуг — на 45,1 %, імпорт товарів та послуг — на 51,3 %, реальний наявний дохід населення — на 9,9 % [11].

Фахівці одногласно стверджують, що сучасний стан іноземної інвестиційної діяльності в Україні є незадовільним і власних капітальних ресурсів української економіці гостро не вистачає для швидкого виходу з кризи та розвитку

ринкової економіки. [12]. Одночасно, за правильної постановки питання, прогнози більш динамічного зростання, ніж у більшості сусідів, можуть стати привабливим чинником для іноземних інвесторів.

Статистика вказує, що з початком світової економічної кризи, в кінці 2008 року, потоки іноземних інвестицій в Україну суттєво знизились. Так згідно з опублікованими даними Конференції з Торгівлі та Розвитку ООН (UNCTAD), обсяги іноземних інвестицій в економіку України у 2011 році становили 7 207 млн дол. США проти 10 913 млн дол. США у докризовий 2008 рік [13]. У той же час науковці наголошують, що сьогодні українській економіці необхідно понад 60 млрд дол. США іноземного капіталу для успішного подолання негативного впливу кризових явищ та відновлення економічного зростання [9]. При порівнянні обсягів прямих іноземних інвестицій в Україні станом на 1 липня та 1 квітня 2012 року, спираючись на дані Державної служби статистики України, отримуємо негативні результати, що свідчать про значне зменшення комерційного інтересу до України з боку високорозвинених постіндустріальних країн. Наприклад, обсяг інвестицій з Польщі за 2-й квартал 2012 року зменшився на 5,9 млн доларів, з США на 54 млн доларів, Австрії — 196,4 млн доларів, Швеції — 197,4 млн доларів.

Такий критично низький рівень закордонних інвестицій говорить, перш за все, про те, що в Україні існують великі проблеми в роботі окремих державних органів, які пов'язані з іноземним інвестуванням, а також і про стрімке зростання недовіри з боку іноземних інвесторів до України [12].

Сьогодні перед Україною постає доволі складне завдання — визначити реальні пріоритети розвитку в нових посткризових умовах і побудувати ефективну інвестиційну модель, що спроможна забезпечити модернізацію економіки та нарощування виробничих потужностей, а також сприяти подоланню негативно-го впливу кризових явищ.

Таблиця 2

**ПРЯМІ ІНОЗЕМНІ ІНВЕСТИЦІЇ (АКЦІОНЕРНИЙ КАПІТАЛ)
З КРАЇН СВІТУ В ЕКОНОМІЦІ УКРАЇНИ**

	Обсяги прямих інвестицій на 01.04.2012 (млн дол. США)	Обсяги прямих інвестицій на 01.07.2012 (млн дол. США)	У % до підсумку (01.07.2012)
Кіпр	13661,9	14521,5	27,7
Німеччина	7468,0	7403,9	14,1
Нідерланди	4906,6	4949,3	9,4
Російська Федерація	3661,0	3652,5	7,0
Австрія	3446,6	3249,6	6,2
Швеція	1763,5	1566,1	3,0
США	1042,3	988,0	1,9
Польща	867,8	861,9	1,6

Джерело: Державний служба статистики України [11]

З метою покращення фінансово-економічного становища України та сприяння швидкому виходу з кризи національної економіки, державні органи неодноразово намагалися врегулювати деякі аспекти іноземної інвестиційної діяльності та вдосконалити механізми залучення іноземних інвестицій у вітчизняну економіку. Але, спираючись на наведені вище тенденції, напрошується висновок, що механізми залучення та стимулювання притоку іноземних інвестицій в економіку України, котрі використовувались останніми роками, є недосконалими та наразі не відповідають сучасним глобальним викликам і національним потребам.

Першопричиною такої низької активності зарубіжних інвесторів експерти Європейської Бізнес Асоціації вважають погіршення інвестиційної привабливості України як держави-реципієнта. Згідно проведених досліджень, у третьому кварталі 2012 року більшість інвесторів оцінили бізнес-клімат України та умови ведення бізнесу в ній на 2,14 балів з 5 можливих. Цей показник є найнижчим з часу виникнення глобальної економічної кризи у 2008 році [14].

Такі ж негативні результати активності іноземних інвесторів в Україні підтверджує і дослідження, проведене Міжнародним Банком Реконструкції та Розвитку, згідно з яким рейтинг України за системою показників Doing Business Report у 2012 знизився на 3 пункти у порівнянні з 2011 роком і на даний момент наша держава посідає в ньому 152 місце [15]. Відзначимо, що сусідами України у цьому рейтингу є Сирія та Замбія, держави третього світу.

Що ж призвело до такої недовіри до української економіки з боку закордонних інвесторів?

На думку деяких науковців, окрім негативного впливу глобальної економічної кризи, широке залучення іноземних інвестицій у вітчизняну економіку стримують і такі чинники [9]:

— несприятливий інвестиційний клімат через недосконале законодавство, корупцію тощо;

— нестабільність вітчизняного податкового законодавства;

— високий податковий тиск на капітал підприємств;

— багатофакторна обмеженість участі іноземних інвесторів у приватизаційних процесах;

— різні умови господарювання вітчизняних та іноземних інвесторів;

— відсутність дієвої системи страхування іноземних інвесторів;

— низький рівень національного інвестиційного менеджменту;

— слабкість вітчизняної інвестиційної інфраструктури;

— низька ефективність функціонування національного фондового ринку;

Вважаємо доцільним і необхідним до наведеного переліку стримуючих іноземне інвестування в Україні чинників додати:

1. значну тінізацію економіки, за якої значна частина «відмитого» капіталу вивозиться за кордон з метою уникнення оподаткування. Доки національний капітал буде масово емігрувати за кордон, розраховувати на масове надходження іноземних інвестицій нереально;

2. неефективне функціонування судової системи, яка сьогодні виглядає абсолютно зруйнованою і не в змозі захистити не лише іноземних інвесторів, а й власних громадян.

Розглядаючи соціально-економічні та політичні фактори, які гальмують процес залучення іноземних інвестицій в Україну та створюють вітчизняній економіці поганий інвестиційний імідж, не слід забувати і про їх психологічну складову. Адже уявлення про стан соціально-економічних справ, який на даний момент існує щодо нашої держави, має неабиякий психологічний вплив на іноземних інвесторів, що уже працюють в Україні. За таких умов відбувається згорання вже існуючих проектів, масово вивозиться капітал, який раніше вже був ввезений у державу. За словами посла Німеччини в Україні Ганса Юргена Гаймзета, «Україна сьогодні має імідж глибоко корумпованої країни, і це відлякує не лише німецьких, а й інших інвесторів» [12].

У зв'язку з новітніми тенденціями у світовій економіці, коли Китай вже не такий перспективний для іноземних інвестицій, як 10 років тому, коли Європа опинилася у складній борговій кризі, Україна повинна використати свій шанс на побудову успішного майбутнього за рахунок залучення зарубіжного капіталу, який шукатиме напрямки ефективного вкладення. Йдеться про розробку та впровадження дієвого механізму залучення та стимулювання припливу іноземних інвестицій в економіку України. Перш за все, він повинен розпочинатися з процесу законодавчого усунення впливу тих негативних факторів, що погіршують інвестиційний клімат України, і підсилювати всі існуючі риси інвестиційної привабливості, до яких слід віднести:

- вигідне геополітичне розташування та можливість ефективного використання міжнародних транспортних комунікацій;
- велику ємність практично всіх сегментів ринку;
- високий освітній та професійний рівень населення та сприятливу структуру робочої сили;
- значний потенціал природних ресурсів;
- орієнтацію України на європейські цінності;
- курс на інтеграцію у європейське співтовариство.

Взявши за основу наведені вище переваги вітчизняної економіки, необхідно створити якісні передумови для збільшення припливу та ефективнішого використання іноземних інвестиційних ресурсів.

За словами голови союзу українських промисловців та підприємців А. Кінаха, головне питання у залученні інвестицій полягає у створенні корпоративної безпеки та протидії корупції [16]. А. Кінах вважає, що Україні, перш за все, потрібно працювати над створенням сприятливого інвестиційного клімату.

Поліпшення інвестиційного клімату в Україні, серед іншого, вимагає:

по-перше, застосування механізму надійного страхування від ризиків прямих іноземних інвестицій, які важко піддаються прогнозуванню за сучасних тенденцій у світовій економічній системі. З цією метою, вважаємо необхідним створити фонд державних гарантій, активізувати приєднання України до міжнародних конвенцій страхування інвестицій та захисту інвесторів. Звичайно, ці заходи миттєво не спонукатимуть інвесторів вкладати в Україну капітал, але вони стануть передумовою реформ, спрямованих на стимулювання притоку іноземних інвестицій у вітчизняну економіку в умовах економічної кризи;

по-друге, це обов'язкове вирівнювання прав і свобод ведення бізнесу для вітчизняних та іноземних інвесторів. Не повинно бути ніякої різниці у системі страхування ризиків і ставках оподаткування, процедурах реєстрації та закриття компаній, законодавчому захисті прав внутрішніх і зовнішніх інвесторів.

Висновки. В процесі розробки заходів з мінімізації негативного впливу глобальної економічної кризи на економіку України велику увагу необхідно приділити залученню та стимулюванню притоку іноземних інвестицій у країну. Потрібно провести комплекс заходів, спрямованих на поліпшення інвестиційного клімату держави, враховуючи всі існуючі риси інвестиційної привабливості України та викоринити ті застарілі і новостворені соціально-економічні та політичні фактори, які гальмують процес залучення іноземних інвестицій в Україну та створюють вітчизняній економіці поганий інвестиційний імідж.

Перспективами подальших досліджень є аналіз, розробка і вдосконалення існуючого механізму стимулювання та залучення іноземних інвестицій в економіку України та дослідження ролі іноземних інвестицій у структурній модернізації економіки України.

Література

1. *Altomonte C.* Economic determinants and institutional framework: FDI in economies in transition // *Transnational corporations*. — 2000. — vol.9. — №3. — P. 75—102.
2. *Dunning J.H.* Determinants of foreign direct investment: globalization induced changes and the role of FDI policies // *Annual bank conference on development economies in Europe*. — Oslo, 2002. — P. 34—62.
3. *Mirdala R.* Development of international investment position in the selected new European Union member countries // *Регіональна економіка*. — 2008. — №3. — С. 139—151.
4. *Holland D.* The determinants and impact of FDI in Central and Eastern Europe: a comparison of survey and economic evidence // *Transnational corporations*. — 2000. — vol. 9. — №3. — P. 163—212.
5. *Бланк И.А.* Инвестиционный менеджмент [Текст] / И.А. Бланк. — К.: Итем ЛТД: Юнайтед Лондон Трейд Лимитед, 2009. — 448 с.
6. *Гайдуцький І.П.* Вплив ринкових реформ на залучення прямих іноземних інвестицій у країнах СНД // І.П. Гайдуцький // *Економіка і держава*. — 2011. — №1. — С. 22—27.
7. *Гриньова В.М.* Проблеми розвитку інвестиційної діяльності [Текст]: монографія / за заг. ред. В.М. Гриньової. — Х.: ХДЕУ, 2008. — 464 с.
8. Міжнародна інвестиційна діяльність: Підручник / Лук'яненко Д.Г., Губський Б.В., Мозговий О.М. та ін. — К.: КНЕУ, 2002. — 483 с.
9. *Лук'янов І.В.* Іноземні інвестиції в економіку України у перехідний період / І.В. Лук'янов. — К.: Фенікс, 2011. — 120 с.
10. Міжнародний валютний фонд — *World Economic Outlook* [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://www.imf.org/external/pubs/ft/weo/2012/02/pdf/text.pdf>
11. Державна служба статистики України [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
12. *Нордвік Микола.* Іноземні інвестиції: ми їх втрачаємо [Електронний ресурс] / режим доступу: <http://real-economy.com.ua/publication/22/28121.html>
13. Конференція з Торівлі та Розвитку ООН (UNCTAD) [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://unctadstat.unctad.org/TableViewer/tableView.aspx?ReportId=88>

14. Матеріали Європейської Бізнес Асоціації [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://www.eba.com.ua/ua/news/2012/10/15/1405>

15. Світовий банк [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://www.doingbusiness.org/data/exploreeconomies/ukraine>

16. Інтернет журнал «Реальна економіка» [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://real-economy.com.ua/news/9434.html>

Статтю подано до редакції 11.10.2012 р.

УДК 330.338.1

Н.А. Елисеенко, канд. екон. наук, доцент кафедри міжнародних освітніх і ділових комунікацій Донецького національного технічного університета

НАЦИОНАЛЬНАЯ ИННОВАЦИОННАЯ АКТИВНОСТЬ: ПРОБЛЕМЫ И ТЕНДЕНЦИИ

АННОТАЦІЯ. У статті надано аналіз показників інноваційної активності України в контексті її інтеграції до міжнародного інформаційного простору. У результаті оцінки інноваційного потенціалу виділено головні проблеми та тенденції інформаційно-економічного обміну України з країнами світу.

КЛЮЧОВІ СЛОВА: Інформаційні потоки, науково-технічна діяльність, інноваційна активність, інформаційно-економічний обмін, інтеграція.

АННОТАЦИЯ. В статье проанализированы показатели инновационной активности Украины в контексте ее интеграции в международное информационное пространство. В результате оценки инновационного потенциала выделены основные проблемы и тенденции информационно-экономического обмена Украины со странами мира.

КЛЮЧЕВЫЕ СЛОВА: Информационные потоки, научно-техническая деятельность, инновационная активность, информационно-экономический обмен, интеграция.

SUMMARY. Article contains the analysis of innovation activity indicators in perspective of international information space integration. As a result of innovation capacity evaluation author outlines the main challenges and trends of information-economic exchange between Ukraine and other countries of world.

KEY WORDS: Information flows, scientific and technical performance, innovation activity, information-economic exchange, integration.

Перспективы интеграции Украины в международное информационное пространство, обозначенные ранее, не могут рассматриваться в отрыве от инновационной активности, которая при условии положительной динамики может гарантировать государству определенный статус на мировой арене в контексте информационно-экономического обмена. Поэтому оценка эффективности инновационной активности страны представляется важным этапом на пути к интеграции в международное информационное пространство. Исходя из этого, **целью** данной статьи является определение тенденций инновационной активности